

1940 Første ambulanseturen med fly ?

På skuddårsdagen i 1940 utførte Wilhelm Mohr kanskje den første virkelige ambulanseturen med fly i Norge, fra Værnes til Vera i Verdal og tilbake. Riktignok hadde andre gjennomført oppdrag tilknyttet ”sykdomsforløp” tidligere, men de var som oftest rene ”sykebesøk” på linje med Riiser-Larsen og F.Lutzow-Holm sitt «sykebesøk» fra Hammerfest til Bosekop i Alta i juli 1922. Denne flyturen i 1922 regnes som det aller første ”sykebesøk” utført med fly. Stedets lege hadde fått flekkyfus, og måtte ha hjelp fra sykehuslegen i Hammerfest.

Ambulanseflygingen med utgangspunkt i Værnes den 29.februar 1940 var ikke kun et sykebesøk av en lege, men hvor også pasienten ble fraktet med fly. Om dette var første gangen i Norge at en pasient ble hentet og fraktet med fly går ikke frem av de kilder undertegnede har studert, men ifølge Fredrik Meyers bok om Hærens og Marinens flyvåpen, er dette den eneste episoden som gjengis hvor en pasient var med flyet, skjønt forfatteren viser til tidligere såkalte ”ambulanseflyginger” som trolig reddet menneskeliv, hvilket jeg som tidligere nevnt tolker som rene ”sykebesøk”. I god trøndersk ånd gjør det ikke noe om Værnes tar på seg æren for denne milepælen, på linje med vår tradisjonsfortelling vedrørende den første ”flyulykken” i landet da drengen på Nytrø i Lånke forsøkte ”å fly” fra taket på stabburet i 1850. Det ble med det ene forsøket.

Dr.Larsen på Verdal fikk telefon fra Vera inne ved svenskegrensen. Doktoren måtte komme straks fordi den 22 gamle Aslaug Tronsmo var meget syk. Larsen, som tidligere hadde behandlet pasienten, forstod straks at det stod om livet. Været ute var elendig og det hadde gått ras som sperret veien. Selv om han ville lykkes med å ta seg forbi rasstedet regnet Dr.Larsen raskt ut at det ville ta minst 10 timer å ta seg inn til Vera på ski - og enda lengere tid tilbake med pasienten til sykehuset. Mens legen vurderte situasjonen rådførte folket på Sveet i Vera seg. De forstod at det var umulig å gå på ski med pasienten i retning Skjækerfossen, og bestemte seg for å samle folk og dra pasienten over fjellet til Sandvika. Selv om Aslaug var meget syk hørte hun hva de andre planla, og hun husker at hun nektet dette: ”Jeg vil heller dø hjemme på Sveet enn i en slede inne på fjellet”, sa hun

Etter en stund kom Larsen på at det lå en flyavdeling på Værnes. Men kunne et fly komme seg frem i slikt vær? Han måtte forhøre seg, og tok kontakt med Værnes. Dr.Larsen ble straks satt over til stasjonssjef Major Thomas Vetlesen som skjønte raskt at det her stod om minutter. Som bekræftende svar på forespørselen sa Vetlesen kun: ”Vi kommer - ta mye varmt tøy på”. Det ville med andre ord ikke bli noen fornøyelsestur for legen. Stasjonssjefen bestemte at løytnant Mohr skulle ta av med en Fokker og løytnant Næss med en Tiger Moth. Løytnant Mohr fløy innom Rindleiret og plukket opp Dr.Larsen, mens Næss ledsaget i den hensikt å medbringe en mekaniker. Mohr regnet nemlig med å bli liggende på Veravannet en stund i påvente behandlingen og eventuell retur med pasienten. En mekaniker var derfor nødvendig for å kunne få startet motorene igjen.

Dr:Larsen ble plukket opp på Rindleiret, og de satte kursen østover mot Vera. Været hadde blitt dårligere, og med kartet på fanget forsøkte Mohr å finne ut om kart og terreng stemte. Husk at de satt med hjelm og briller i åpen cockpit bak en liten vindskjerm. Hver gang Mohr skulle se ned for å sjekke hvor de var fikk han snøføyken midt i ansiktet. De to flyene mistet hverandre flere ganger underveis, men omsider kom de frem. Pasienten, Aslaug Tronsmo - som trolig hadde tarmslyng - ble pakket godt inn og fraktet ned til Veravannet på en kjelke. Etter mye om og men klarte de å få pasienten opp i flyet. Men da hadde været blitt så dårlig at

det var umulig å ta av. Snøværet fortsatte i tre timer før løytnant Næss kunne lette og sjekke værforholdene vestover. Etter en stund landet Næss igjen og kunne rapportere at det var en mulighet nå - været syntes å lette litt. Dermed tok de av igjen med Dr.Larsen stående i baksetet med en fot på hver side av den syke. Han holdt seg fast i maskingeværringen. Slik stod Dr.larsen under hele turen. Litt av en prestasjon med tanke på Fokkeren som ble slengt omkring i luften som et lite seil. Så kom uværet for fullt. Tiger Moth'en til Næss var kun som en svart skygge ved siden av, før den forsvant. Mohr måtte gi opp å lande på Rindleiret, og bestemte seg for å forsøke å nå Værnes. Hvordan Mohr klarte å ta seg tilbake til Værnes, vet han knapt selv, men han landet i et inferno av hvitt, og da Fokkeren stoppen stod den helt inntil hangaren. Trolig hadde løytnant Mohr bommet på landingsstripen. Det var den første «blindlanding» på Værnes, og som Mohr selv uttrykker det: *«kortere landing har aldri noe fly foretatt på Værnes»*. Mohr hadde reddet et menneskeliv. Senere ble Mohr general og sjef for Luftforsvaret, og i sine siste aktive år var han leder for Havarikommisjonen. Løytnant Næss fløy i krigen for en av RAF's bombeflyskvadroner, og ble skutt ned og drept over Berlin natten mellom 16. og 17.januar 1943.

